

13.01.2019

Стріха М., заступник міністра освіти і науки України, доктор фізико-математичних наук

Українська наука на шляху до Європи: здобутки, проблеми і перспективи

Два роки тому в Києві було представлено результати незалежного аудиту дослідницької та інноваційної системи України (DT.UA).

Аудит виконали європейські експерти з ініціативи Міністерства освіти і науки України в межах інструментів політичної підтримки програми «Горизонт-2020». Звіт містив 30 рекомендацій українській владі та науковій спільноті. Сьогодні видається доцільним як нагадати зміст цих рекомендацій, так і коротко проаналізувати, що ж саме було зроблено протягом минулих 24 місяців для їх виконання і що нам належить зробити в ближчій перспективі.

Рекомендація 1: Національна рада з розвитку науки і технологій має реалізувати стратегічну діяльність з реформування та переорієнтації системи науки і технологій в Україні на основі спільно визначених пріоритетів з усіма зацікавленими сторонами, включаючи Міністерство освіти і науки України, майбутній Національний фонд досліджень і Національну академію наук.

5 квітня 2017 р. постановою уряду було створено Національну раду України з питань розвитку науки і технологій. На основі складної конкурсної процедури Ідентифікаційний комітет (6 із 9 членів якого є західними вченими високого рівня) визначив 24 членів Наукового комітету Нацради.

Наприкінці 2017 р. Науковий комітет розпочав активну роботу. Протягом 2018-го відбулося два засідання повного складу Національної ради. Гостра, але загалом конструктивна дискусія, яка відбулася на другому з них, засвідчує: цей орган здатний посісти в майбутньому те місце, яке визначила для нього нова редакція Закону «Про наукову і науково-технічну діяльність», ухвалена 2015 р. і про яке фактично йдеться в наведеній вище рекомендації.

17 жовтня 2018 р. розпорядженням Кабміну було затверджено план заходів щодо реформування вітчизняної наукової сфери. Ним окреслено масштабні завдання, що мають бути виконані за участі всіх перелічених у Рекомендації 1 стейкхолдерів упродовж 2019-го і подальших років. Це, зокрема, перегляд переліку пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та механізму їх реалізації, удосконалення системи національних академій наук, стимулювання повернення талановитої наукової молоді в Україну, удосконалення нормативно-правової бази для ефективної участі українських учених у реалізації міжнародних проектів, дослідницьких та інноваційних програм, створення сприятливих умов для участі українських науковців та бізнесу в міжнародному співробітництві у сфері науки, технологій та інновацій (НТІ).

Рекомендація 2: Національний фонд досліджень має стати потужним керманічем змін та установою, що боротиметься за впровадження реформ у науково-технічній та інноваційній системі

України, зокрема шляхом поступового істотного збільшення конкурсного фінансування дослідницьких проектів.

Національний фонд досліджень України було утворено постановою уряду 4 липня 2018 р. Щоб уже 2019 р. забезпечити його роботу, в Держбюджет закладено понад 262 млн грн.

На цьому зупинюся окремо. Два роки тому європейські експерти, добре знаючи українські реалії і не вірячи в те, що для Фонду вдасться акумулювати істотні додаткові бюджетні ресурси, рекомендували переадресувати на підтримку Фонду частину видатків на підтримку університетської та академічної науки. Це положення Звіту чи не єдине наразилося на гостру критику переважної частини нашої наукової спільноти. Але попри відомі всім складнощі бюджетного процесу на 2019 р. уряд знайшов можливість передбачити для Фонду саме додаткові кошти – без урізання наявного фінансування НАН чи МОН. Кошти не надто великі, але все ж у понад 10 разів вищі, ніж було спрямовано на підтримку Державного фонду фундаментальних досліджень (його буде приєднано до Національного фонду досліджень після реєстрації НФД як юридичної особи).

Рекомендація 3: Для гарантування більшої підзвітності та прозорості Національний фонд досліджень має перебувати під контролем міжнародних організацій і отримувати допомогу з їхнього боку.

Як відомо, для неупередженості й віддаленості Національного фонду досліджень від інших установ його підпорядковано безпосередньо Кабінету Міністрів України. Склад Наукової ради НФД був сформований за процедурою прискіпливого конкурсного добору Науковим комітетом і схвалений Національною радою з питань розвитку науки і технологій наприкінці листопада. З початку 2019 р. цей керівний орган Фонду розпочне свою роботу. Відповідно до чинного законодавства, НФД під час своєї діяльності може залучати міжнародних експертів та кошти іноземних донорів – і напевне намагатиметься якнайактивніше використати таку можливість.

Рекомендація 4: Слід забезпечити систему експертного оцінювання проектів задля підтримки впровадження передового досвіду та якості, а також для інтернаціоналізації української науки.

Зазначені положення планується втілити в документи НФД, які має розробити Наукова рада Фонду. Міжнародну експертизу використовуватимуть (а почасти вже використовують) також Міністерство освіти і науки України й Національна академія наук.

Рекомендація 5: Дослідницькі університети мають бути визначені на основі подальшого оцінювання через п'ять років із застосуванням прозорих міжнародних стандартів.

Міністерство освіти і науки України розробило процедуру атестації закладів вищої освіти та механізм надання базового фінансування за результатами такої атестації. Відповідну постанову уряд ухвалив 22 серпня 2018 р. В держбюджеті на 2019 р. уперше передбачено 100 млн грн на базове

фінансування тих наукових напрямів у провідних ЗВО, які буде атестовано за найвищим рівнем.

Цей крок, разом із початком діяльності НФД, стане 2019 р. посправжньому революційним для нашої наукової системи: наука в університетах уперше почне реально зрівнюватися за інституційною спроможністю з наукою в науково-дослідних установах. Оскільки національна наукова система є єдиним цілісним організмом, то виграють від цього всі: і університети, які утвердяться як важливі осередки досліджень, і академічні інститути, які отримують дієвих партнерів на науковому полі. Що ж до власне статусу дослідницьких університетів, то МОН працює нині задля того, щоб узгодити вимоги ухваленого ще 2014 р. Закону «Про вищу освіту» з наведеною вище рекомендацією європейських експертів, яка передбачає «доростання» провідних університетів до наперед установлених високих критеріїв.

Рекомендація 6: Щоб запобігти збільшенню кількості закладів вищої освіти в Україні, поліпшити результати і досягти критичної маси, слід запровадити процес профілювання та злиття університетів.

Ця проблема не є новою, і вирішується вона дуже складно. Адже спроби закрити нехай навіть відверто неконкурентоспроможний ЗВО неминуче наражаються на опір, зокрема й на рівні політиків, які починають звинувачувати МОН у намірах позбавити певний регіон (місто, галузь) майбутнього. Однак у розроблювані МОН нові принципи фінансування ЗВО закладено стимули до укрупнення університетів. Можливо, цей механізм фінансового стимулювання виявиться дієвішим за прямі адміністративні заходи.

Рекомендація 7: Усі дослідні організації Академії наук і університетів мають отримати повноваження на самостійне залучення фінансування третіх сторін.

Відповідно до статті 8 Закону «Про наукову і науково-технічну діяльність», державні наукові установи, які повністю або частково фінансуються за рахунок державного бюджету, можуть зараховувати власні надходження, отримані від плати за послуги, які вони надають згідно з основною діяльністю, а також благодійну допомогу, гранти (включаючи кошти, що надходять від вітчизняних та іноземних замовників для реалізації наукових, науково-технічних та інноваційних проектів) на спеціальні реєстраційні рахунки, відкриті в територіальних органах центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, або на поточні та/або вкладні (депозитні) рахунки, відкриті в установах банків державного сектора. Щодо закладів вищої освіти зазначені повноваження містяться в статті 70 Закону «Про вищу освіту». На жаль, слід визнати, що треба докласти ще чимало зусиль, аби ці положення законів запрацювали в повному обсязі, особливо щодо наукових установ.

Рекомендація 8: Національній академії наук України слід спростити свою нинішню профільну структуру і зосередитися на своїх пріоритетних напрямках.

Напередодні 100-літнього ювілею НАН на різних рівнях відбувалася дискусія щодо визначення нових пріоритетів Академії. Відповідно до чинного Закону «Про наукову і науково-технічну діяльність», це питання належить до виключної компетенції самої НАН, тож лишається сподіватися, що результати дискусії знайдуть урешті-решт відображення і в нормативних документах Академії.

Рекомендація 9: Національній академії наук України слід підвищити ефективність організаційної структури своїх установ на основі регулярних незалежних оцінок.

Ще 2017 р. запроваджено оцінювання установ НАН із залученням незалежних експертів (зокрема з-за кордону) на основі досвіду системи оцінювання Наукового товариства ім. Ляйбніца (ФРН). 2018 р. відкрито нову бюджетну програму обсягом 500 млн грн для фінансування установ і досліджень, які визнано пріоритетними на основі результатів оцінювання. Таке фінансування буде продовжено і 2019 р. – на це у бюджеті передбачено 518 млн грн.

Рекомендація 10: Національній академії наук України слід ініціювати кілька напрямів обміну науковою інформацією та її поширення.

Слід підкреслити: НАН упродовж останніх років проводить значну кількість заходів з метою популяризації науки (зокрема в межах традиційних фестивалів до Дня науки в травні), видає науково-популярний журнал «Світогляд» тощо. МОН завжди готове підтримати ці надзвичайно важливі для майбутнього нашої науки ініціативи.

Рекомендація 11: Національній академії наук України слід диверсифікувати свій людський капітал, зосередивши зусилля на забезпеченні вікового та гендерного балансу.

Реалізацію цієї рекомендації чинний Закон «Про наукову і науково-технічну діяльність» так само відносить до виключної компетенції самої НАН. Президія НАН діє в складі, обраному Загальними зборами в квітні 2015 р. І в ньому є тільки одна жінка (відома учена-демограф Е. Лібанова), а вік переважної більшості членів президії НАН перевищує 70 років. Лишається сподіватися, що рекомендацію європейських експертів буде бодай почасти враховано під час формування нового складу керівництва НАН у квітні 2020 р.

Рекомендація 12: Національна академія наук України та університети повинні сприяти публікаціям у міжнародних журналах та скорочувати обсяги відомчих публікацій.

Запроваджена нині в установах НАН (і ще більшою мірою МОН) система оцінювання наукових результатів стимулює публікації українських учених у реферованих виданнях. На це ж спрямований новий Порядок формування переліку фахових видань, затверджений наказом МОН на початку 2018 р. Наслідком є тенденція до постійного зростання кількості

статей українських науковців у базах Scopus і Web of Science. На жаль, загальна частка «українських» статей у цих базах залишається невисокою – через загальний низький рівень фінансування науки в Україні.

Треба також зазначити, що 2017-го МОН надало за кошти держбюджету доступ до Scopus і Web of Science частині вишів і наукових установ, а 2018-го збільшило кількість таких передплат. Зокрема торік підключення до Scopus отримали 67 закладів, а нині – 135. До Web of Science минулого року доступ надали 64 закладам, а в 2018-му – 105. Одним з головних критеріїв відбору була можливість надання доступу до баз даних представникам інших організацій. На 2019 р. у бюджет МОН закладено 45 млн грн, щоб забезпечити передплату доступу до баз для всіх українських науковців, які цього потребують, – з університетів МОН і МОЗ, з провідних інститутів НАН та галузевих академій наук.

Рекомендація 13: Галузеві академії наук слід модернізувати, використовуючи модель трансформування Національної академії наук України.

На сьогодні вже запроваджуються нові підходи до фінансування наукових і лікувальних установ НАМН України. Однак втілення цієї рекомендації гальмує очевидна обставина: невизначеність із моделлю подальшої трансформації самої НАН.

Рекомендація 14: Установам сфери МОН та інших міністерств слід пройти відповідне оцінювання, і – залежно від результатів оцінювання – їх слід реструктурувати або ліквідувати.

Проектом плану дій уряду на 2019 р. передбачено початок процедури атестації наукових установ – для цього вже створено необхідну нормативну базу. Наукові установи, які за результатами атестації буде віднесено до 4-ї (найнижчої) категорії, буде рекомендовано реорганізувати або ліквідувати упродовж 1 року. У перспективі й базове фінансування наукових установ, відповідно до Закону «Про наукову і науково-технічну діяльність», залежатиме від рівня атестації.

Рекомендація 15: Слід стимулювати дослідників до наукової кар'єри, використовуючи набір різних методологічних інструментів, таких як збільшення заробітної плати, програми обміну, виплата винагород.

Зазначене питання МОН опрацьовує спільно з Міністерством соціальної політики України. Спрямовані на це заходи передбачено в Дорожній карті інтеграції України до Європейського дослідницького простору, затвердженій Колегією МОН України 22 березня 2018 року. Слід наголосити: відповідно до цієї Дорожньої карти Міністерство ініціювало включення до проекту Положення про президентський Фонд підтримки освітніх та наукових ініціатив для молоді програму підтримки українських "постдоків" — тимчасових дослідницьких позицій для молодих учених в обраних ними університетах або наукових установах.

Рекомендація 16: Адміністративне управління дослідженнями має стати менш витратним та ефективнішим, а також забезпечувати боротьбу з тяганиною, неефективністю та корупцією.

Міністерство освіти і науки України звернулося до закладів вищої освіти з листом (від 03.05.2018 р. № 1/9-275) щодо необхідності впровадження положень Європейської хартії дослідників та Кодексу працевлаштування наукових працівників. У плані роботи МОН також передбачено запровадження низки механізмів, спрямованих на спрощення адміністративних процедур. Гадаю, що особливо позитивно дослідники поставляться до нової електронної системи реєстрації наукових проектів, звітів тощо, яка залишить у минулому необхідність оформляти численні паперові копії.

Рекомендація 17: *Можливості, що їх дає програма «Горизонт 2020», слід використовувати шляхом застосування адекватних заходів підтримки та ініціатив.*

Для інформування про можливості програми «Горизонт 2020» та консультування потенційних учасників від України створено мережу з 40 національних контактних пунктів (НКП) та регіональних контактних пунктів (РКП) за всіма тематичними напрямками програми. Зусиллями мережі НКП у різних містах України постійно проводяться заходи з інформування та консультаційної підтримки наукового загалу, зацікавленого в участі в конкурсах «Горизонт 2020». Здійснюється регулярний моніторинг участі організацій України у програмі «Горизонт 2020».

Проведено конкурс з обрання представників та експертів до програмних комітетів програми «Горизонт 2020». На підставі результатів конкурсу 5 вересня 2018 р. ухвалено відповідне розпорядження Кабінету Міністрів.

Участь України в реалізації двосторонніх міжнародних науково-технічних програм та проектів набуває особливого значення в контексті розширення участі у програмі «Горизонт 2020» за рахунок формування нових міжнародних наукових колаборацій. У межах двостороннього науково-технічного співробітництва 2018 р. між Україною і 10-ма країнами-партнерами (Польща, Литва, Німеччина, Австрія, Франція, Молдова, Китай, Білорусь, Латвія, США) здійснюється реалізація 97 науково-дослідних проектів. Порівняно з 2017 роком кількість науково-дослідних проектів, які реалізуються, зросла на 9 % – завдяки тому, що після майже десятирічної перерви поновилося виконання спільних українсько-польських проектів.

Рекомендація 18: *Україні слід стати членом COST (добровільна ініціатива широкого кола зацікавлених сторін) і створити стимули для забезпечення активнішої участі її НТІ-спільноти в EUREKA.*

Уже розпочато консультації щодо набуття членства України в європейській програмі довготривалої транснаціональної співпраці дослідників, інженерів та вчених COST. Після майже десятирічної перерви відроджено участь українських ЗВО в інноваційній європейській програмі EUREKA (на сьогодні МОН співфінансує 2 проекти програми, надалі кількість таких проектів зростатиме).

Рекомендація 19: *Дослідникам, особливо молодим і вченим середнього віку, слід гарантувати реальні можливості залучення до міжнародної системи НТІ з урахуванням їхнього внеску в науковий прогрес.*

Для підтримки молодих учених заснована і присуджується низка спеціальних премій та стипендій – президента, КМУ, Верховної Ради. МОН започаткувало і вже кілька років проводить окремий Конкурс проектів наукових робіт та науково-технічних розробок молодих учених. Цього року КМУ заснував державні іменні стипендії найкращим молодим ученим для увічнення подій Революції Гідності та вшанування подвигу Героїв України – Героїв Небесної Сотні. Указом президента України засновано Фонд з підтримки освітніх та наукових програм для молоді – і МОН нині працює над розробленням положення про цей Фонд.

Загальний обсяг фінансової підтримки наукових проектів та стипендіальних програм для молодих учених у системі МОН збільшився 2018 р. в 1,5 разу і становив 0,94 % загального обсягу фінансування наукової діяльності в державі за рахунок загального фонду державного бюджету. В абсолютних цифрах це становить 87 744,5 тис. грн – проти 58 221,7 тис. грн 2017 р. 2019-го для державної підтримки наукової діяльності молодих учених у кошторисі МОН заплановано 88 370 тис. грн. – це вже понад 13 % усіх коштів, які спрямовуються на підтримку науки в університетах.

Рекомендація 20: Слід полегшити доступ до національних і міжнародних наукових інфраструктур.

Цього року МОН на засадах експерименту створило 8 центрів колективного користування науковим обладнанням при закладах вищої освіти. Перші відгуки про роботу цих центрів позитивні, і тому МОН планує додати 2019 р. до 8 вже створених центрів іще 4 нові.

Завдяки виконанню угоди між Україною і Європейською організацією з ядерних досліджень (ЦЕРН) щодо надання статусу асоційованого члена в ЦЕРН забезпечується надання доступу до об'єктів дослідницької інфраструктури та проведення на них дослідження спільно з колегами з інших країн тим науковцям, для яких виконання цієї умови є запорукою успішної реалізації дослідження. Задля доступу українських науковців до дослідницької інфраструктури є позитивний досвід взаємодії з Об'єднаним дослідницьким центром (JRC).

Проте слід відверто визнати: проблема створення сучасної дослідницької інфраструктури залишається для української науки надзвичайно гострою, що зумовлено роками хронічного недофінансування і тим, що впродовж майже всього періоду незалежності не відбувалося закупівель нового наукового обладнання в достатніх обсягах. Вирішити аналогічну проблему нашим сусідам (Польщі, Румунії, країнам Балтії) дозволив тільки повномасштабний доступ до структурних фондів ЄС, якого ми наразі позбавлені, бо не є повноправними членами Євросоюзу. Однак ми постійно говоримо з нашими європейськими колегами про потребу виробити для України спеціальні механізми такого доступу.

Рекомендація 21: Необхідно поглиблювати співпрацю з науковою діаспорою для використання її потенціалу для української системи НТІ.

20–22 жовтня 2018 р. відбувся форум української дослідницької діаспори «Розвиток науки через міжнародне співробітництво», який

проводиться за підтримки НАН і МОН Українським міжнародним комітетом науки і культури при НАН, іншими українськими та німецькими організаціями. Провідних науковців діаспори вже залучено до роботи різних українських структур (Ідентифікаційного комітету з питань науки, експертних комісій різного рівня тощо). Проте маємо визнати: потенціал української наукової діаспори ми використовуємо ще недостатньо, і тому зусилля в цьому напрямі слід збільшувати.

Рекомендація 22: Приєднання до програми «Горизонт 2020» слід додатково використовувати як джерело ключової методологічної інформації.

МОН завжди розглядало приєднання до програми «Горизонт 2020» не лише як спосіб залучення додаткових коштів в українську дослідницьку систему (хоча дуже важливим є те, що завдяки пільговим умовам участі в програмі наші науковці отримують від Брюсселя значно більше коштів, ніж ми платимо туди як членські внески). Не менше значення має те, що участь у «Горизонті 2020» справляє величезний позитивний вплив на наш дослідницький ландшафт, виводячи на перші ролі тих, хто вже успішно інтегрований у європейську та світову науку. У цьому сенсі «Горизонт» є потужною антитезою тим нашим ученим старого гарту, які й досі (на п'ятому році російської агресії!) вустами одного сумнозвісного академіка промовляють: «Я чуюся вдома в Петербурзі й Москві і не знаю, що мені робити в Брюсселі й Вашингтоні».

Міністерство очікує, що узгодженості національних політик з політикою Європейського дослідницького простору потужно сприятиме початок роботи тих українських представників та експертів у комітетах програми «Горизонт 2020», яких було визначено вже згаданим розпорядженням Кабінету міністрів.

Рекомендація 23: Міжнародна співпраця в секторі НТІ має бути узгоджена з національними пріоритетами та стратегіями.

Як я вже згадував, МОН у співпраці з академічною спільнотою розробило Дорожню карту інтеграції України в Європейський дослідницький простір. Важливо зазначити: ця карта, затверджена колегією МОН, стала першим таким документом, поданим країною, що має у програмі «Горизонт 2020» асоційований статус. Цю обставину високо оцінили наші партнери в Брюсселі. Нині відбувається підготовка численних нормативних документів, необхідних для реалізації Дорожньої карти. Зрозуміло, що на це знадобиться не один рік – з огляду на те, що в багатьох сферах ключовими гравцями є не тільки МОН, а й інші міністерства (Мінфін, Мінекономіки, Мінсоцполітики тощо), і через те, що на шляху реалізації Дорожньої карти маємо усунути ще багато рудиментів минулих часів.

Рекомендація 24: Розробити міжвідомчу Стратегію досліджень та інновацій і План дій, зосереджений на пріоритетних сферах, що забезпечить інновації на основі науки та технологій.

МОН спільно з академічною та бізнесовою спільнотою розробило проект Стратегії інноваційного розвитку України, який після погодження

іншими міністерствами буде подано на розгляд Кабінету міністрів. Після ухвалення Стратегії урядом буде сформовано план заходів для її реалізації. Він передбачатиме, зокрема, ухвалення нового законодавства про підтримку інновацій і про трансфер технологій.

Рекомендація 25: *Забезпечити представництво Міністерства економічного розвитку і торгівлі та інноваційних діячів у Національній раді з розвитку науки і технологій.*

Розпорядженням Кабінету міністрів України від 17.10.2018 р. № 776-р, яким затверджено план заходів щодо реформування вітчизняної наукової сфери, передбачено, зокрема, розширення функцій Національної ради з питань розвитку науки і технологій і на сферу інновацій. До складу Адміністративного комітету Національної ради включено заступника міністра економічного розвитку і торгівлі, заступників голів державних адміністрацій Києва, Харківської та Дніпропетровської областей, які за розподілом обов'язків опікуються питаннями інноваційного розвитку, президента Наукового парку КІІ та заступника генерального директора Державного концерну «Укроборонпром».

Рекомендація 26: *Створити постійну робочу групу з питань інновацій та схему надання консультацій під егідою Національної ради з розвитку НТ.*

Таку робочу групу буде створено на початку 2019 року в межах виконання розпорядження КМУ № 776-р від 17 жовтня 2018 р. «Про затвердження плану заходів щодо реформування вітчизняної наукової сфери».

Рекомендація 27: *Слід ідентифікувати інструменти реалістичної та ефективної інноваційної політики.*

Перелік таких інструментів, що базується на найкращій вітчизняній, європейській та світовій практиках, визначено в уже згадуваному проекті Стратегії інноваційного розвитку України.

Рекомендація 28: *Слід запровадити інноваційні ваучери для інтернаціоналізації та валідації інноваційної діяльності компанії.*

Виконання цієї рекомендації стане можливим після затвердження нової редакції Закону України «Про інноваційну діяльність», який буде підготовлено на основі положень Стратегії інноваційного розвитку.

Рекомендація 29: *Слід розробити схеми мобільності на рівні науки та промисловості.*

Такі програми буде підготовлено в межах заходів на виконання Стратегії інноваційного розвитку та Стратегії промислового розвитку (цей документ розробляє Міністерство економічного розвитку і торгівлі).

Рекомендація 30: *Слід підтримувати проекти співпраці державних дослідницьких організацій та промисловості.*

Механізми підтримки таких проектів буде передбачено в новому законі України «Про трансфер технологій», який цього року на основі положень Стратегії інноваційного розвитку підготує МОН.

Як видно з наведеного вище аналізу, зроблено за ці два роки чимало, і тільки люди відверто необ'єктивні можуть казати, що цей час для реформування української науки змарновано. Але зробити теж маємо ще дуже багато: адже спроби реформувати наукову систему розпочалися в Україні фактично тільки після перемоги Революції Гідності, а перед тим було понад два десятиліття, впродовж яких наука де-факто лишалася на задвірках уваги всіх без винятку урядів і президентів.

...Тридцятьом рекомендаціям експертів передують сім ключових послань. З них особливе значення має перше: **науково-технічна та інноваційна система України потребує реалізації амбіційних реформ, спрямованих на підвищення її ефективності та впливу. Ці реформи мають спиратися на твердий намір уряду виконати свої зобов'язання щодо збільшення фінансування.**

Ці слова написано 2016 р., коли бюджетне фінансування науки в Україні сягнуло історичного мінімуму – 0,16 % ВВП. Відтоді зусиллями чинного уряду відбувається повільне, але неухильне збільшення цього показника. Збільшиться фінансування науки й 2019 р., хоча воно буде ще далеким від бажаного з огляду на надзвичайно складні обставини бюджетного процесу, пов'язані з необхідністю одночасно виплачувати великі зовнішні запозичення й відсотки за ними.

Але рекомендації європейських експертів, надані два роки тому, залишаються тим орієнтиром, який дозволяє і суспільству, і політикам глибше зрозуміти роль науки для майбутнього України. Тільки безнадійні оптимісти можуть вважати, що імплементувати всі ці рекомендації можна легко й просто. Досвід двох минулих років (коли багато чого таки вдалося зробити!) переконує – попереду ще багато роботи, і на це знадобиться не один рік. Але Україна неодмінно залишатиметься однією з [провідних наукових держав Європи](#) – важливо тільки не сходити з обраного євроінтеграційного шляху.